

בארה של תורה

פשט עיון ודרש בפרשת השבוע ופניני השקפה לקח ומוסר

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 196 סבת תשע"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת המנוח היים ויקטור בן רחל חלפון ז"ל ע"י רעייתו וילדיה הי"ד

פרשת מקץ

יוסף התמנה למפקד הצבא המצרי ע"י שניצח בתחרות החץ וקשת של גיבורי מצרים

"ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" (מא, מד)

כתב המלבי"ם (תורה אור פר' וזאת הברכה), שמתחילה סבר פרעה שיוסף אמנם נבון וחכם ורוח אלוהים בו, אך איננו גיבור ובעל מלחמה. ולכן מינה אותו רק על ביתו ועל המון העם, והלבישו בגדי שש המורים על קדושה ורוחניות, אך לא הפקידו על השרים ואנשי הצבא, מפני שחיל בעלי החיצים שהיו יחידת העילית של צבא מצרים היו עוינים את יוסף וטענו באוני פרעה שאין זה נכון שימשול עליהם איש שאין לו יד בגבורה.

אלא שבאותם זמנים היה יום אחד בשנה שבו היו מתאספים כל הגיבורים המומחים בחץ וקשת ומתחרים ביניהם מיהו הגיבור הגדול ביותר שיכול בגבורתו לירות החץ ולתוקעו בתוך אבן. ומי שזכה בתחרות היו נותנים עדי זהב מופז בורעותיו. וכשעלה יוסף לגדולה השתתף בתחרות באותה שנה, וזכה בה על ידי שזרק את הקשת עצמה ונתקעה באבן. וכשראה פרעה שמלבד חכמתו הוא גם גיבור, מינה אותו אף על השרים ואנשי הצבא, ונתן בורעותיו עדי זהב.

ועל פי זה יתבאר המקראות, שמתחילה אמר לו (פס' מ') "אתה תהיה על ביתי ועל פיר ישק כל עמי", שמינהו על המון העם, אך "רק הכסא אגדל ממך", כלומר שהכסא מסמל את השרים ואנשי הצבא שהמלך נסמך עליהם, ובוז "אגדל ממך", שהם ימשלו עליך, ומקנאתם שנאוהו והרעו לו. אולם לאחר שראה פרעה את גבורתו מינהו אף עליהם, ולכן נאמר (פס' מד) "אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים", כלומר שרק אני פרעה אינני תחת ממשלתך, אך חוץ ממני כולם יהיו תחת ממשלתך, "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו", דהיינו שתמשול גם על בעלי החיצים שעושים פעולתם ע"י יד רגל.

וזהו שאמר יעקב אבינו (בראשית מט, כג-כד) "וימררוהו ורבו וישטמוהו בעלי חיצים", שאלו חיל החיצים ששנאו את יוסף וחתרו תחת ממשלתו. כי נתמנה עליהם באשר "ותשב באיתן קשתו", שבגבורתו תקע את הקשת באבן, ועל ידי כן "ויפוחו זרועי ידיו" היינו עדי הגבורה שהניחו על זרועותיו. וכל זאת על ידי "מידי אביר יעקב, משם רועה אבן ישראל", כלומר ששיעו השי"ת שהוא אביר יעקב וצור ישראל.

באיזה חג שלח יעקב את בניו למצרים, ובאיזה חג שתו עם יוסף לשכרה ?

"ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי, זאת עשו וחיו וגו'" (מב, יח)

הנה בכל שנה עוסקות פרשיות השבוע הנקראות בחנוכה ובסמוך לו ביוסף ואחיו. וכבר כתב השלי"ה הקד' (פר' וישב) שענינם של יוסף וחג החנוכה אחד הוא. ואף מצינו כמה רמזים בפרשיות אלו לחג זה, וכפי שכתב השלטי גבורים (על ההגהת מרדכי בפרק במה מדליקין) ש"וטבוח טבח והכין" (לקמן מג, טז) הם אותיות חנוכה. וכן "טבוח טבח" בגימטריא 44 כמנין הנרות [עם השמש].

הילד הזקן שנקלע לעולם האמת...

"ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם" (מא, א)

הצדיק רבי מאיר מפרמישלאן סיפר בשם אביו, שפעם אחת היתה לו עליית נשמה וראה כי הביאו לעולם העליון איש אחד צעיר לימים ואחריו איש זקן ושבע ימים, והנה לצעיר קראו שם זקן וישיש, ולזקן קראו קטן וילד.

ושאל, "הלא פה הוא עולם האמת ולמה תתלוצצו?". והשיבו לו, כי האמת כן הוא, כי האיש הצעיר פעל בשנותיו המועטות הרבה מאוד ויום לשנה נחשב לו, אבל הזקן לא פעל כלום בכל שמונים שנות חייו ועל כן הוא ילד מסכן.

ואמר הצדיק ר' מאיר שזהו שאמר הכתוב "ויהי מקץ שנתים ימים", שיש אשר בהגיע האדם לקץ חייו והנה הוא רואה- "שנתים ימים", שמכל שנותיו הרבות אין אצלו ימים אחדים.

ונוסף על דבריו, שבזאת יתפרש המשך הכתוב "ופרעה חולם", כי אם השנים חולפות ביעף ולא נותר מהם אלא כפי שניצל אותם האדם לתורה ומעשים טובים, אם כן מה לו לאדם כי יחלום וישתהה מלהרבות תורה וחסד, שהרי רק "פרעה חולם" ומבלה זמנו לריק ובטלה, אך יהודי אינו חולם אלא מחשב מעשיו ומכלכל זמנו בשום שכל, ומשתדל בכל רגע להפוך זמן חולף לזמן נצחי.

מדוע יוסף לא רחץ את גופו כשיצא מבית האסורים ?

"ויריצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו" (מא, יד)

בפסוק לא מוזכר שיוסף התרחץ לפני שבא אל פרעה, וכתב על כך ר' מרדכי כהן [מגורי האר"י ז"ל] בספר שפתי כהן על התורה, "מי שישב שנים עשרה שנה בבית הסוהר ודאי שזוהמתו נודפת, אלא להודיעך שיוסף הצדיק לא היתה לו זוהמא כלל לפי צדקתו, כי אילו היתה לו זוהמא היה להם להרחיצו ולסוכו ולא אמר אלא "ויגלח, ויחלף" בלבד. אלא שכאשר הריחו את ריחו הטוב לא רצו להרחיצו, כדי שלא ילך אותו הריח.

וכן לא נאמר שהלבישוהו בגדים אחרים, אלא לבש את שמלותיו. ולכאורה, הרי היה בבית האסורים שנים עשרה שנה ומאין היו לו בגדים להחליף?

אלא נתכוין יוסף להראות גבורתו של הקב"ה ונפלאותיו שעושה עם חסידיו. מה עשה, החליף לבוש התחתון ולבש אותו עליון, שלא נתלכלך ולא הסריח מחמת מלמולי זיעה אלא אדרבה יש לו ריח טוב וראוי לבוא בו לפני מלך, ועשה כן כדי לפרסם ניסיו של הקב"ה. לזה אמר ויחלף הוא בעצמו שמלותיו, כלומר ממה שהוא לבוש בהם, החליף התחתון ולבשו עליון.

ועוד אפשר, שהמלאך גבריאל שהיה עימו ולימדו שבעים לשון הוא גילחו והביא לו בגדים מגן ערן והלבישו.

שלמה בן אברהם אלנדאף ז"ל
חסיבה בת מסעודה בן אבן ז"ל
נתן בן חיים זהב ז"ל

פרזי בן עזיזה ז"ל ע"י בננו
רחמים בן יוסף כהן ז"ל
סלחה בת אסתר כהן ע"ה

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל + סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל + נאוה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל + רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

כיצד הזכיר יוסף את גניבת אמו

”וימצא הגביע באמתחת בנימין” (מד, יב)

במדרש אגדה (בובר סי' יב) אמרו ”כיון שנמצא הגביע, אמרו לו אחיו לבנימין, גנב בר גנבתא, רחל אמך גנבה את התרפים ואתה גנבת את הגביע”. וקשים הדברים להולמן, כי כיצד כינו שבטי יה את רחל הצדקנית בשם ”גנבת”, ובפרט שכבר נפטרה מן העולם, וכמו כן כיצד גינו את אחיהם וקראו לו ”גנב”. והגאון רבי יהונתן אייבשיץ בתפארת יהונתן (להלן פס' יח) הקשה ביתר שאת, על פי המבואר בחז”ל שיוסף עצמו אמר לאחיו שעל פי הגביע רואה הוא שגם אמו של בנימין גנבה ובהנה זה נמשך אחר מעשיה, ותימה היא שהזכיר את אמו לשלילה בטענה שגנבה.

ותירץ, וכן תירץ בליקוטי חבר בן חיים, שהן יוסף והן שאר האחים לא התכוונו לומר שבנימין גנב לשם גניבה, אלא בהיות וראה שיוסף מנחש בגביעו חשש שעושה כן על ידי עבודה זרה וכשפים שנאסרו גם לבני נח, וכדי להפרישו מן החטא גנב את הגביע, ונהג בכך כאמו שגנבה את תרפי אביה כדי להפרישו מעבודה זרה, ואם כן הזכיר את אמו לשבח ולא לגנאי. ולפי זה אף השבטים קראו לבנימין ”גנב” לשבח ולא לגנאי, שעשה מעשה של צדיק המבשר להפריש אחרים מאיסור. וכן כתב הרב יואל מסאטמר (ויגש ח”ב תכט).

אלא שתירוצו זה אינו עולה בקנה אחד עם דברי התנחומא (מקץ י) ”והיו השבטים עומדין ומחבטין לבנימין על כתפיו, ואומרים לו, גנבא ברא דגנבתא ביישתנו, בן אמך את, כך ביישה אמך את אבינו”, ולפי זה ודאי שכונתם היתה שלילית, ושוב קשה כיצד כינו כן את רחל ואת בנימין (ברם המדרש שהביא התפארת יהונתן שאף יוסף אמר כן אינו קשה, שכן יוסף לא כינה את אמו גנבת אלא הזכיר את העובדה שגנבה, וכונתו היתה לשבחא בכך).

יהודה ביקש להעלים ראיות אך בא המלאך

והשיב את הגביע

מרגלית יקרה מצאנו בספר תורת יעקב לרבי יעקב חיים סופר ראש ישיבת כף החיים (עמ' תתקי"א) בשם רבי יעקב מוצפי זצ”ל. שהנה אמרו במדרש (ילקוט ש אסתר רמו תתנ”ג) ”אין אומרים וימצא אלא לדבר האבוד ונמצא, כענין שנאמר או מצא אבדה”, וכן אמרו (ספרי דאגדתא על אסתר, מדרש פנים אחרים נוסח ב, פרשה ו) ”אין אומר וימצא, אלא למה שאבד”.

ואף כאן שנאמר ”וימצא הגביע באמתחת בנימין”, היינו כי בשעה שמצאו אנשי יוסף את הגביע אצל בנימין, אמר להם יהודה, הראו לי הגביע, והביאו לו, ונטלו יהודה וזרקו בכל כוחו לקצו ארץ מרחק כמה פרסאות, ונעלם הגביע. ואמר להם יהודה, אין לכם שום ראיה שהגביע נמצא אצלנו. אבל עוד הם מדברים ובא מלאך והחזיר את הגביע לאמתחת בנימין. וזה שנאמר ”וימצא הגביע” שאבד ונמצא שוב. ולכן אמר יהודה ליוסף (פס' טז) ”האלהים מצא את עון עבדיך”, שאילמלא שנשלח מלאך להחזיר ולהמציא שוב את הגביע לאמתחת בנימין לא היה לך מה לטעון עלינו, אך עתה מה נדבר ומה נצטדק. ועיקר החידוש מובא בנחל אשכול לחיד”א (אסתר ב, כו) ”וכן פירשו בפסוק וימצא הגביע באמתחת בנימין, שהלא כולם היו גבורים וכמו רגע יכולים להשליכו דרך המדבר למרחוק. אמנם וימצא דרך מציאה.

ובספר מאור עינים (פר' מקץ, דרוש לחנוכה) כתב, שהפסוק (פס' כט) ”אלהים יחנך בני” רומז לחנוכה, שביקש יוסף מאת השי”ת שיעשה ניסים ונפלאות בחנוכה.

ובספר מגלה עמוקות (פר' מקץ, ופר' ואתחנן, אופן רנ”ב) כתב, ששמו של יוסף עולה בגימטריא כמנין ”מלך יון” [156], וכן עולה כמנין ”אנטיוכס” (עם הכולל). ללמדך, שיוסף הצדיק ומלכות יון עומדים זה לעומת זה בכוחות הקדושה והטומאה.

ומלבד כל זאת יש לציין למובא בספר אמרי נועם לרבי מאיר הורביץ אב”ד דויקוב בשם בן המחבר (חלק א' בחידושים לזאת חנוכה מבן המחבר), שפרשיות אלו נקראות בחנוכה כיון שיעקב אבינו שלח את בניו למצרים בימי חנוכה, וזהו שאמר (פס' ב') ”הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה”, כי ”שבר” ו”רדו” הם בגימטריא ח' פעמים חנוכה [712], כנגד שמונת ימי חנוכה.

והם באו אל יוסף ביום החמישי של חנוכה, ולכן נאמר (פס' ו') ”וישתחו לו אפים ארצה”, כי יום ה' של חנוכה הוא כנגד מידת ”אפים” שביג' מידות. ולאחר מכן ”ויאסוף אותם אל משמר שלושת ימים”, עד יום השביעי של חנוכה, ולמחרת ביום השמיני של חנוכה הוציאם ואמר להם (פס' יח') ”זאת עשו וחיו”, כי יום זה הוא ”זאת חנוכה”. ורמז להם זאת מתחילה באמרו (פס' טו') ”חי פרעה אם תצאו מזה”, כי ”תצאו” בגימטריא ”זאת חנוכה”.

ושם בחלק ב' (תשובות מבן המחבר) האריך להוכיח כדבריו, וכתב בפרוטרוט חשבון נפלא על כל תאריכי האירועים בפרשיות אלו, החל מירידת האחים בפעם הראשונה למצרים בימי חנוכה [שלאחריה אכלו מן השבר יד' חודשים], וכן בפעם השניה שירדו בחודש אדר, עד לירידתו של יעקב אבינו למצרים ביום טו' בניסן.

ובילקוט הפלאות (חנוכה אות ט') כתב שעל פי זה יתיישב הפסוק (מג, לד) ”וישתו וישכרו עמו”, שלכאורה אין ראוי לשבטי יה לשתות לשכרה. אלא שבפעם השניה ירדו למצרים בחודש אדר וסעדו עם יוסף ביום יד' אדר את סעודת פורים, וקיימו מצות ”חייב איניש לבסומי”.

הצופן שטמן יעקב אבינו בבוטנים ובדבש ששלח

ליוסף

”מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים” (מג, יא)

נתעוררתי לכך שחלק מהדברים ששלח יעקב ליוסף, הם מהדברים שנשא גמלי הישמעאלים בשעת מכירת יוסף, כמו שנאמר (לו, כה) ”וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה.

ואכן, ראיתי ביאזנים לתורה להגאון ר' זלמן סורוצקין שהרגיש בזה, וכתב ”נפלא הדבר ששלח את אותם המינים שנשא גמלי הישמעאלים בשעת מכירת יוסף, צרי נכאת ולוט, אלא שהוסף עליהם דבש בטנים ושקדים כאילו שנועדו שלושת המינים הנוספים לכפר על ג' הראשונים”. ב. ולכאורה מדוע דוקא בצרי ובדבש ציין הכתוב את הכמות, ששלח לו מעט מהם ולא בשאר הדברים.

ויתכן לומר ש”מעט” ”מעט” בגימטריא 238 כמנין רחל, וכן ההפרש בין ”צרי ולט” ל”בטנים ושקדים” שהוסף יעקב הוא 52 [עם הכולל] כמנין בן. ורמז הכתוב שיעקב אמר ”הורידו לאיש”, אך בדברים ששלח לו ניבא ולא ידע מה ניבא שהוא יוסף בנה של רחל.

שיחות חיזוק והשקפה מהרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, ובטל' 03-6171001 [הקש 1-1-2-48-1-1]. השיעור המרכזי נמסר ביום ה' בשעה 16:45, ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצוינים

בחסדי ה' עומדים אנו בעיצומה של בניית בית מקדש מעט שיהיה מגדל-אור של תורה תפילה וחסד בעיר רחובות ת”ו. אשרי מי שיזכה ויתקיים בו הפסוק ”ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב”. באים אנו בקריאה של חיבה לאחינו בית ישראל לבוא וליטול חלק בהקמת הבית, ברכישת: אולם בית המדרש, חדר לימודים, מטר בנין, לבנה ועוד. ניתן להנציח שם התורם על כל הבנין.

לפרטים 08-9452903, 054-2637798

לע”נ מרים בת יחיא ע”ה ע”י אבידן ♦ קדיה בת סאלם וסעידה ע”ה ♦ מזל טוב בת אחסו אלישיב ע”ה ♦ משה בן איטו אלול ז”ל

שלמה בן אברהם לולוי ז”ל
רותי בת שמעה ע”ה ע”י רחמים יוסף
ג’מיל בן יוסף מדאר ז”ל

יפה בת מרים נסיר ע”ה
ראובן בן חיה לאה פנדר ז”ל
מרים בת מיירה ארון ע”ה

טרנג’ה בת יוסף ותמר דארף ע”ה
יוסף בן יחיא דהרי ז”ל
נתנאל בן תמרה לוי ז”ל